

Міністерство освіти і науки України  
Західноукраїнський національний університет  
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій

Кафедра адміністративного права та судочинства

## **МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА**

з дисципліни «Актуальні питання адміністративного права та процесу»

**на тему:**

**«Особливості доказування у справах про адміністративні  
правопорушення під час воєнного стану»**

Студентка групи ПРзм-11

Лехіцька Олеся Олегівна

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_ Оцінка: ECTS \_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(підпис)

(прізвище та ініціали)

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                                                                                                           | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ .....</b>                                                                          | <b>6</b>  |
| 1.1. Сутність, роль, суб'єкти доказування в адміністративному процесі.....                                                                                                  | 6         |
| 1.2. Етапи доказування у справах про адміністративні правопорушення.....                                                                                                    | 11        |
| <b>Висновки до розділу 1.....</b>                                                                                                                                           | <b>15</b> |
| <b>РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ .....</b>                                               | <b>16</b> |
| 2.1. Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану.....                                                                           | 16        |
| 2.2. Дослідження доказів та їх оцінка у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану .....                                                             | 22        |
| 2.3. Специфіка доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану .....                                                                        | 29        |
| <b>Висновки до розділу 2.....</b>                                                                                                                                           | <b>35</b> |
| <b>РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ З УРАХУВАННЯМ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ .....</b> | <b>37</b> |
| <b>Висновки до розділу 3.....</b>                                                                                                                                           | <b>42</b> |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                                                                                                        | <b>43</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                                                                                                      | <b>45</b> |

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** В умовах повномасштабної війни питання забезпечення правопорядку, законності, належного функціонування державних інституцій набуває особливого суспільного значення, оскільки від ефективності реагування держави на правопорушення залежить як стабільність публічного управління, так і рівень довіри громадян до влади. При цьому воєнний стан, запроваджений в Україні у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, істотно вплинув на всі сфери суспільного життя, зокрема й на адміністративно-деліктні відносини, порядок притягнення до адміністративної відповідальності та практику доказування у відповідних справах. У період воєнного стану держава вимушена оперативно реагувати на порушення правил громадського порядку, режимних обмежень, вимог комендантської години, правил військового обліку, прикордонного режиму, дорожнього руху та інших адміністративно-правових приписів, які мають підвищене значення для безпеки суспільства.

Разом із тим посилення ролі державного примусу не може означати зниження стандартів законності, обґрунтованості рішень і дотримання прав людини, оскільки навіть в умовах воєнного стану адміністративне провадження має здійснюватися на основі принципів верховенства права, справедливості, презумпції невинуватості та належної правової процедури. Саме тому значення набуває доказування у справах про адміністративні правопорушення, адже від якості збирання, дослідження та оцінки доказів істотно залежить правильність встановлення фактичних обставин справи. Зокрема, якщо докази є неповними, неналежними або недопустимими, рішення у справі може бути незаконним, а притягнення особи до відповідальності необґрунтованим. У свою чергу, неналежне доказування не тільки порушує права конкретної особи, а й негативно впливає на авторитет органів публічної влади, оскільки створює враження формального або карального підходу до адміністративної відповідальності.

Як показує аналіз джерел (О. Авраменко, В. Андрійцо, В. Бевзенко, О. Вінницький, О. Гусєв, О. Дубенко, Я. Калмикова, І. Козинець, М. Мельник, В. Самонова, О. Штих та ін.), значущість дослідження обраної проблематики

зумовлена й тим, що під час воєнного стану в Україні істотно ускладнено умови здійснення адміністративного провадження, оскільки окремі докази можуть збиратися в умовах обмеженого доступу до місця події, евакуації населення, пошкодження інфраструктури, небезпеки для учасників провадження, перебоїв у роботі державних реєстрів, технічних засобів фіксації та засобів зв'язку. До того ж значна кількість адміністративних правопорушень у цей період пов'язана з особливими правовими режимами, що потребує від уповноважених осіб точного встановлення не тільки факту поведінки, а й наявності спеціальних умов, за яких така поведінка набуває ознак адміністративного проступку.

Актуальність вказаної проблеми, необхідність її поглибленого науково-теоретичного вивчення й прикладного обґрунтування зумовили вибір теми курсової роботи – **«Особливості доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану»**.

**Мета дослідження** – комплексне вивчення теоретико-практичних особливостей доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану, а також обґрунтування можливих напрямів удосконалення відповідної правозастосовної практики з урахуванням правових позицій Верховного Суду України.

**Завдання дослідження:**

1. Розкрити сутність і значення доказування, визначити роль та коло суб'єктів доказування в адміністративному процесі.
2. Охарактеризувати основні етапи та предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення.
3. Дослідити особливості збирання, дослідження та оцінки доказів у відповідній категорії справ.
4. Визначити специфіку доказування у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються в умовах дії воєнного стану.
5. Сформулювати пропозиції щодо вдосконалення доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану з урахуванням правових позицій Верховного Суду України.

**Об’єктом дослідження** є суспільні відносини, що виникають у процесі провадження у справах про адміністративні правопорушення.

**Предмет дослідження** – особливості доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану.

**Методи дослідження** – *загальнонаукові*: аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, систематизація та узагальнення, які використано для опрацювання наукової юридичної літератури, науково-теоретичних підходів до розуміння доказування у справах про адміністративні правопорушення, а також відповідних нормативно-правових актів; *спеціальні*: формально-юридичний, догматичний, порівняльно-правовий та системно-структурний, застосовано для дослідження правової природи доказів, визначення предмета й етапів доказування, аналізу особливостей збирання, дослідження та оцінки доказів під час воєнного стану, а також для вивчення правових позицій Верховного Суду України щодо доказування у справах про адміністративні правопорушення.

**Структура та обсяг дослідження.** Курсова робота складається із вступу, трьох розділів, які містять п’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 48 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 44 сторінки. Список використаних джерел налічує 44 позиції.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

#### 1.1. Сутність, роль, суб'єкти доказування в адміністративному процесі

Доказування в адміністративному процесі є однією з ключових складових належного розгляду справи, оскільки саме через нього встановлюються фактичні обставини, що мають значення для правильного вирішення адміністративно-правового спору або справи про адміністративне правопорушення. Його сутність полягає не тільки у збиранні відомостей, а й у їх процесуальному закріпленні, перевірці, дослідженні та оцінці з погляду належності, допустимості, достатності й достовірності. Доказування в адміністративному процесі сприяє захисту прав особи, забезпечує обґрунтованість рішень уповноважених органів і суду та дає змогу державі ефективно реагувати на порушення публічно-правових приписів.

У науковій літературі доказування розглядається як «розумова і практична діяльність компетентних учасників процесуальних правовідносин, що полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення справи» [29, с. 48]. Так підкреслюється «подвійна природа доказування: з одного боку, має воно чітко визначену процесуальну форму, а з іншого – є пізнавальною діяльністю, підпорядкованою законам логіки, аналізу, порівняння, узагальнення» [4].

За словами Я. Калмикової, сутність доказування в адміністративному процесі в тому, що за його допомогою фактичні обставини набувають процесуального значення. Факт існує незалежно від того, чи зафіксований він у матеріалах справи, однак для адміністративного процесу важливим є не тільки існування події або дії, а й можливість її підтвердження у встановленій законом формі. Тому інформація, яка використовується для обґрунтування рішення, має бути отримана, закріплена, досліджена, оцінена відповідно до процесуальних вимог. Якщо ж відомості не відповідають таким вимогам, вони можуть не мати доказового значення, навіть якщо фактично стосуються певної події [16].

На думку М. Колесникової, доказування виконує роль своєрідного зв'язку між реальною подією та правовим висновком уповноваженого органу або суду. Особа може стверджувати про наявність певних обставин, орган публічної влади може посилається на факт порушення адміністративно-правової норми, однак остаточне значення для справи мають не припущення чи суб'єктивні оцінки, а докази, які підтверджують або спростовують твердження. Тому доказування – не допоміжний, а визначальний елемент адміністративного процесу, оскільки без нього рішення у справі перетворюється на формальний акт [19].

Особливість доказування в адміністративному процесі, пише Т. Рекуненко, полягає у тому, що воно здійснюється у сфері публічно-правових відносин, де однією зі сторін нерідко виступає суб'єкт владних повноважень. Вказане зумовлює необхідність уважного ставлення до доказів, оскільки особа, щодо якої приймається адміністративне рішення або яка притягається до адміністративної відповідальності, перебуває у менш вигідному становищі порівняно з органом влади. Орган адміністрації має повноваження, доступ до службової інформації, можливість складати процесуальні документи, використовувати технічні засоби фіксації та залучати посадових осіб, тоді як приватна особа часто змушена захищати права вже після того, як певне владне рішення було прийняте [37].

Роль доказування в адміністративному процесі, на думку О. Музи, виявляється передусім у тому, що воно є гарантією законності. Законність рішення означає як посилення на норму права, так і належне встановлення обставин, до яких ця норма застосовується. Якщо фактична основа справи встановлена неповно, однобічно або з порушенням процесуального порядку, то навіть правильне застосування правової норми не забезпечує справедливого результату. У справах про адміністративні правопорушення це має особливе значення, оскільки притягнення особи до відповідальності можливе лише за умови доведення події правопорушення, вини особи, причинного зв'язку між її поведінкою та наслідками, а також інших обставин [29].

І. Козинець пише, що доказування виконує правозахисну функцію, перешкоджаючи необґрунтованому застосуванню адміністративного примусу. Адміністративна відповідальність, хоча й вважається менш суворою порівняно з

кримінальною, все одно пов'язана з негативними наслідками для особи, адже може передбачати штраф, позбавлення спеціального права, адміністративний арешт, оплатне вилучення предмета, конфіскацію або інші стягнення. Тому вимога доведеності обставин справи є однією з основних гарантій того, що особу не буде притягнуто до відповідальності лише на підставі припущень, а також формального протоколу або неперевіраних пояснень [18].

Водночас доказування, як характеризує Л. Майстренко, має публічно-правове значення, оскільки забезпечує ефективність держави у сфері охорони громадського порядку, безпеки, управлінської дисципліни, функціонування органів публічної влади. Якщо докази зібрані належним чином, а обставини справи встановлені повно й об'єктивно, адміністративне провадження виконує своє призначення: правопорушник притягається до відповідальності, права потерпілих осіб захищаються, а органи влади діють у межах закону. Якщо доказування здійснюється формально, незаконні постанови скасовуються, довіра до органів влади знижується, а правопорядок послаблюється [25].

Значення доказування, згідно поглядів О. Дубенко, посилюється й тим, що адміністративний процес охоплює різні категорії справ, у яких фактичні обставини можуть бути неоднаковими за складністю, способом встановлення та джерелами підтвердження. В одних випадках достатньо письмових документів, в інших – необхідні показання свідків, відеозаписи, висновки експертів, речові або електронні докази. У зв'язку з цим «доказування не може бути універсальним набором формальних дій, оскільки його сутнісний зміст залежить від предмета доказування, характеру правовідносин і конкретної ситуації» [13, с. 63].

Сутність доказування неможливо повно розкрити без характеристики його суб'єктів, які здійснюють процесуальні дії, спрямовані на встановлення обставин справи. У широкому розумінні суб'єктами є всі учасники адміністративного процесу, які відповідно до закону мають право або обов'язок подавати, збирати, витребувати, досліджувати чи оцінювати докази. До таких суб'єктів належать суд, органи, посадові особи, уповноважені розглядати відповідні справи про адміністративні правопорушення, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, їхні представники, захисник, свідки, експерти,



спеціалісти, перекладачі, учасники, діяльність яких пов'язана з формуванням доказової бази. При цьому роль кожного суб'єкта є різною, оскільки одні з них безпосередньо приймають рішення, інші – надають інформацію, а треті – сприяють їй правильному розумінню та процесуальному оформленню.

Особливе місце серед суб'єктів доказування займає суд або інший уповноважений орган, який розглядає справу. Його роль полягає не тільки в пасивному сприйнятті матеріалів, поданих сторонами чи посадовими особами, а й у забезпеченні всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин. У межах адміністративного процесу суд оцінює докази, визначає їх належність і допустимість, перевіряє їх взаємний зв'язок, а також робить висновок про достатність доказової бази для ухвалення рішення. Суд не обмежується лише тим, що подали учасники, а може у визначених законом випадках витребувати додаткові докази або вжити заходів для уточнення обставин справи [28].

Органи та посадові особи, уповноважені складати протоколи, фіксувати адміністративні правопорушення або розглядати справи, також виступають важливими суб'єктами доказування. Саме на початкових етапах провадження вони виявляють подію правопорушення, складають процесуальні документи, отримують пояснення, фіксують обставини за допомогою технічних засобів, вилучають предмети або додають до матеріалів справи інші джерела. Від якості їх діяльності залежить подальша перспектива всієї справи, оскільки недоліки на стадії фіксації правопорушення часто неможливо усунути пізніше [2].

Суб'єктом доказування є й особа, яку притягають до адміністративної відповідальності. Її участь у доказуванні пов'язана з реалізацією права на захист, можливістю давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, а також користуватися правовою допомогою, заперечувати проти доказів, поданих іншою стороною, та оскаржувати рішення у справі. адміністративний процес має забезпечити їй реальну можливість впливати на встановлення фактичних обставин. Її пояснення можуть мати істотне значення, однак вони повинні оцінюватися у сукупності з іншими доказами, оскільки самі по собі пояснення, як і будь-яке інше джерело інформації, потребують перевірки [39].

Окрему роль у доказуванні відіграє потерпілий, якщо адміністративне правопорушення завдало йому шкоди або порушило його інтереси. Він може повідомляти про обставини події, подавати документи, фото- чи відеоматеріали, заявляти клопотання, давати пояснення та брати участь у дослідженні доказів. Його процесуальна активність допомагає повніше встановити фактичну картину справи, особливо тоді, коли правопорушення пов'язане з конкретною шкодою, конфліктом або порушенням прав окремої особи [8]. Водночас інформація, яка надходить від потерпілого, також повинна оцінюватися критично й об'єктивно.

До суб'єктів доказування належать також свідки, експерти, спеціалісти та інші особи, які не завжди мають власний інтерес у результаті справи, однак сприяють встановленню істини. Свідок повідомляє відомості про обставини, які він особисто сприймав або про які йому стало відомо, а значення його показань залежить від того, чи може він назвати джерело своєї обізнаності, наскільки його пояснення узгоджуються з іншими матеріалами та чи відсутні підстави сумніватися в їх достовірності. Експерт, на відміну від свідка, не повідомляє про подію як її очевидець, а надає висновок на основі спеціальних знань, коли для встановлення певних обставин наукові, технічні, медичні, економічні або інші спеціальні знання. Спеціаліст може допомагати у застосуванні технічних засобів, пояснювати окремі питання, пов'язані з дослідженням доказів [44].

Отже, доказування в адміністративному процесі слід розуміти як складну, багаторівневу та процесуально врегульовану діяльність, яка поєднує практичні дії зі збирання і закріплення доказів, логічну діяльність з їх аналізу та правову діяльність з оцінки їх значення для справи. Його сутність полягає у встановленні фактичної основи адміністративної справи, роль – у забезпеченні законності, обґрунтованості та справедливості рішення, а суб'єктний склад – у взаємодії суду, органів публічної влади, осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників процесу. Саме завдяки доказуванню адміністративний процес набуває реального правозахисного змісту, оскільки рішення у справі повинно спиратися не на припущення, службовий авторитет посадової особи чи формальне складення процесуального документа, а на всебічно перевірену сукупність доказів.

## **1.2. Етапи доказування у справах про адміністративні правопорушення**

Встановлення обставин справи не може відбуватися хаотично, а повинно здійснюватися через певні взаємопов'язані етапи. Традиційно до таких етапів у справах про адміністративні правопорушення належать збирання доказів, їх дослідження та оцінка, причому кожен із них має самостійне значення, але водночас є частиною єдиного процесу. Спочатку уповноважені суб'єкти фіксують фактичні дані, які можуть підтверджувати або спростовувати наявність події адміністративного правопорушення, винність особи та інші юридично значущі обставини, далі докази досліджують для безпосереднього сприйняття їх змісту, після чого здійснюють їх оцінку з погляду відповідності вимогам закону та достатності для прийняття законного й обґрунтованого рішення.

О. Штих зазначає, що у справах про адміністративні правопорушення доказування спрямоване на встановлення всіх юридично значущих обставин, без яких неможливо прийняти законне й обґрунтоване рішення. До таких обставин належать факт адміністративного правопорушення, винність особи, форма вини, мотиви та цілі поведінки, характер і розмір шкоди, якщо вона була заподіяна, наявність обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, а також інші факти, які можуть впливати на кваліфікацію діяння та вид стягнення. У цьому контексті етапи доказування виступають певним механізмом переходу від первинної інформації про можливе правопорушення до остаточного висновку уповноваженого органу або суду щодо відповідальності конкретної особи [43].

Початковим етапом доказування є збирання доказів. Саме на цьому етапі формується доказова база, яка надалі буде використовуватися для дослідження та оцінки обставин справи. Збирання доказів полягає у виявленні, отриманні, фіксації та процесуальному закріпленні фактичних даних, які мають значення для вирішення справи про адміністративне правопорушення. Йдеться не тільки про складання протоколу, а й про отримання пояснень особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, пояснень потерпілого, показань свідків, долучення письмових, речових або електронних доказів, фіксацію обставин за допомогою фото-, відео- чи інших технічних засобів [38].

Збирання доказів має особливе значення у справах про адміністративні правопорушення, оскільки значна їх частина виникає внаслідок безпосереднього виявлення правопорушення посадовою особою. Саме тому первинна фіксація обставин часто визначає подальший хід провадження. Якщо посадова особа під час складання матеріалів не зазначила істотні обставини, не зафіксувала місце, час, спосіб вчинення правопорушення, не відібрала пояснення або не долучила наявні докази, у подальшому це може призвести до неможливості доведення вини. Формальне складення протоколу без підтвердження викладених у ньому обставин не відповідає завданням доказування, адже протокол сам по собі не повинен підміняти собою повноцінну доказову діяльність [28].

Особливістю збирання доказів в аналізованих справах про адміністративні правопорушення є те, що воно здійснюється різними суб'єктами, серед яких роль відіграють органи Національної поліції, місцевого самоврядування, військові адміністрації, прикордонні органи, інші органи виконавчої влади та посадові особи, наділені законом відповідними повноваженнями. Крім того, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, їх представники або захисники також можуть подавати докази, заявляти клопотання про витребування певних матеріалів, надавати пояснення та звертати увагу органу або суду на обставини, які мають значення для справи [1].

Збирання доказів має здійснюватися з дотриманням установленої законом процедури, оскільки не будь-яка інформація, навіть якщо вона фактично стосується справи, може бути використана як доказ. Важливими умовами є належність джерела доказу, законність способу його отримання, правильність процесуального оформлення та можливість перевірки його змісту. Наприклад, відеозапис може мати істотне значення для підтвердження обставин, однак для його використання необхідно встановити, ким, коли, за яких умов і за допомогою якого технічного засобу він був зроблений. Письмовий документ може підтверджувати важливі обставини, але він повинен бути належно оформлений, а в разі подання копії має бути зрозуміло, чи відповідає вона оригіналу. Пояснення свідка мають доказове значення лише тоді, коли свідок повідомляє відомі йому обставини та може вказати джерело своєї обізнаності [16].

Другий етап доказування – дослідження доказів, спрямоване на з'ясування того, яку інформацію містить кожен доказ, як вона співвідноситься з іншими доказами та яке значення має для встановлення обставин справи. Дослідження доказів може полягати в огляді письмових документів, перегляді відеозаписів, прослуховуванні аудіозаписів, огляді речових доказів, заслуховуванні пояснень особи, потерпілого, свідків або експерта, а також у порівнянні доказових джерел між собою. Дослідження доказів у справах про адміністративні правопорушення має здійснюватися всебічно, повно та об'єктивно. Всебічність означає, що орган або суд не повинен обмежуватися лише тими доказами, які підтверджують факт правопорушення, а має враховувати також матеріали, що свідчать на користь особи. Повнота дослідження означає, що необхідно з'ясувати істотні обставини, а не тільки окремі фрагменти події. Об'єктивність передбачає неупереджене ставлення до всіх доказів, незалежно від того, ким вони подані: посадовою особою, потерпілим чи особою, яка притягається до відповідальності [27].

В. Самонова доводить, що дослідження доказів не має бути формальним. Так, якщо у справі наявний протокол про адміністративне правопорушення, орган або суд не може обмежитися лише констатацією того, що такий протокол складено уповноваженою особою. Необхідно перевірити, чи містить він усі істотні реквізити, чи конкретизовано в ньому обставини правопорушення, чи роз'яснено особі її права, чи надано їй можливість дати пояснення, чи підтверджуються викладені в протоколі обставини іншими матеріалами справи. Так само наявність фото- або відеозапису не звільняє від необхідності з'ясувати його зміст, зв'язок із конкретною подією, цілісність, походження та можливість ідентифікації особи або обставин, які на ньому зафіксовані [38].

Завершальним етапом доказування є оцінка доказів, коли суд робить висновок про те, чи можуть зібрані та досліджені докази бути покладені в основу рішення у справі. Оцінка доказів полягає у визначенні належності, допустимості, достовірності кожного доказу окремо, а також достатності та взаємного зв'язку доказів у їх сукупності. Належність доказу означає його зв'язок з обставинами, які підлягають встановленню у справі. Допустимість пов'язана з дотриманням встановленого законом порядку отримання та оформлення доказу. Достовірність

відображає відповідність доказової інформації дійсності. Достатність означає, що сукупність доказів дає можливість зробити переконливий висновок про наявність або відсутність обставин, які мають значення для справи [31].

Оцінка доказів має пізнавальний, логічний і правовий характер. Вона не зводиться до простого підрахунку кількості доказів, оскільки один достовірний і належний доказ може мати більше значення, ніж декілька формальних. Водночас жоден доказ не повинен мати наперед установленної сили, адже кожен із них має оцінюватися у зв'язку з іншими доказами та фактичними обставинами справи. У справах про адміністративні правопорушення це важливо, оскільки на практиці трапляються ситуації, коли рішення приймається на підставі протоколу або пояснення посадової особи, без належного аналізу інших матеріалів [39].

Оцінюючи докази, уповноважений орган або суд повинен перевірити, чи підтверджують вони всі елементи складу адміністративного правопорушення. Зокрема, слід встановити об'єкт посягання, об'єктивну сторону діяння, суб'єкта правопорушення та суб'єктивну сторону, тобто вину особи. Якщо хоча б один з елементів не доведений, притягнення особи до відповідальності проблематичне або взагалі неможливе [44]. Так, наявність події не завжди свідчить про винність конкретної особи, а порушення певного правила не завжди автоматично означає наявність складу правопорушення, якщо не встановлено вину, повноваження органу, належний порядок фіксації або інші істотні обставини.

Особливе значення на етапі оцінки доказів має встановлення достатності. Достатність доказів означає, що наявна сукупність доказів дає змогу зробити обґрунтований і логічно несуперечливий висновок. Якщо докази суперечать один одному, орган або суд повинен з'ясувати причини таких суперечностей, надати їм належну правову оцінку та пояснити, чому одним доказам надається перевага перед іншими. Якщо ж суперечності залишаються неподоланими, це може свідчити про недоведеність обставин, на які посилається сторона обвинувачення або уповноважений орган. При цьому в встановленні достатності виявляється зв'язок оцінки доказів із принципами законності, обґрунтованості та справедливості адміністративного провадження [26].

Отже, етапи доказування у справах про адміністративні правопорушення утворюють єдину систему процесуальних дій, спрямованих на встановлення істини у справі та прийняття законного рішення. Збирання доказів забезпечує формування доказової бази, дослідження дає змогу безпосередньо сприйняти й перевірити зміст доказів, а оцінка завершує доказову діяльність шляхом визначення їх належності, допустимості, достовірності та достатності. Вказані етапи мають здійснюватися послідовно, об'єктивно й у межах процесуальної форми, адже тільки за таких умов адміністративне провадження може бути справедливим, ефективним і таким, що відповідає принципу верховенства права.

### **Висновки до розділу 1**

1. Доказування в адміністративному процесі є складною процесуальною та пізнавальною діяльністю, спрямованою на встановлення фактичних обставин справи, перевірку їх достовірності та формування належної доказової основи для прийняття законного й обґрунтованого рішення. Його суть полягає у збиранні, дослідженні та оцінці доказів, роль – у забезпеченні законності, справедливості, захисту прав особи, ефективності адміністративно-юрисдикційної діяльності, а суб'єктами доказування виступають суд, уповноважені органи й посадові особи, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, їхні представники, свідки, експерти та інші учасники провадження.

2. Доказування у справах про адміністративні правопорушення має поетапний характер, охоплюючи збирання, дослідження та оцінку доказів. На етапі збирання формується доказова база справи, дослідження – встановлюється зміст і значення кожного доказу, а на етапі оцінки визначається їх належність, допустимість, достовірність, достатність і взаємна узгодженість. Дотримання послідовності та змісту цих етапів має важливе значення для забезпечення повного, всебічного й об'єктивного з'ясування обставин справи, оскільки порушення хоча б одного з них може призвести до необґрунтованого рішення або незаконного притягнення особи до адміністративної відповідальності.

## РОЗДІЛ 2

### ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

#### 2.1. Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану

Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану набуває особливої складності, оскільки поряд із загальними обставинами виникає необхідність з'ясування додаткових умов, пов'язаних із дією особливого правового режиму. У таких справах важливо встановити не тільки сам факт протиправної поведінки, час, місце, спосіб її вчинення, наявність вини та причинний зв'язок між діями особи і відповідними наслідками, а й те, чи діяли на момент вчинення діяння спеціальні заборони, обмеження або обов'язки. Саме тому предмет доказування в умовах воєнного стану повинен охоплювати всі обставини, без встановлення яких неможливо зробити висновок.

У справах про адміністративні правопорушення предмет доказування безпосередньо пов'язаний із завданнями провадження. Відповідно до ст. 245 Кодексу України про адміністративні правопорушення [17], завданнями провадження є своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в відповідності із законом, забезпечення виконання постанови, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень. Стаття 251 КУпАП визначає доказами будь-які фактичні дані, на основі яких встановлюється наявність адміністративного правопорушення, винність особи, інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, а такі дані можуть встановлюватися протоколом, поясненнями, показаннями технічних засобів, речовими доказами, іншими документами тощо.

Особливе значення для визначення предмета доказування має ст. 280 КУпАП, яка встановлює, що орган або посадова особа при розгляді справи зобов'язані з'ясувати, чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності,



чи є обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, а також інші обставини, які мають значення для справи. Саме ця норма окреслює модель предмета доказування у справах про адміністративні правопорушення. Водночас ст. 247 КУпАП має значення для доказування, оскільки серед підстав, що виключають провадження у справі, передбачає відсутність події і складу адміністративного правопорушення, і якщо ці елементи не доведені, особа не може бути притягнута до відповідальності [17].

Під час воєнного стану предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення ускладнюється, оскільки до загальних обставин додаються спеціальні факти, пов'язані з дією особливого правового режиму. Воєнний стан в Україні був уведений Указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022, а станом на 4 травня 2026 р. його дію було продовжено Указом Президента України від 27 квітня 2026 року № 342/2026, затвердженим Законом України від 28 квітня 2026 року № 4857-IX [35]. Це означає, що у відповідних категоріях справ необхідно доказувати не тільки саму поведінку особи, а й те, що вона відбулася в умовах чинного режиму воєнного стану, а також що на відповідній території діяли конкретні обмеження, заборони або обов'язки.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відсічі агресії, можливість обмеження конституційних прав і свобод людини, прав юридичних осіб. Відповідно до ст. 8, в умовах воєнного стану можуть запроваджуватися посилені охорона об'єктів, запровадження трудової повинності, використання потужностей підприємств для потреб оборони, встановлення комендантської години, особливого режиму в'їзду і виїзду, перевірка документів, огляд речей, транспортних засобів, багажу та інші заходи, прямо пов'язані з безпекою держави й населення. Тому у справах про адміністративні правопорушення, які виникають у зв'язку з дією таких заходів, предмет доказування має охоплювати й факт існування конкретного правила, його належне запровадження, доведення до відома населення та порушення саме цього правила конкретною особою [35].

Наприклад, у справі, пов'язаній із порушенням комендантської години, недостатньо лише встановити, що особа перебувала на вулиці в нічний час. До предмета доказування мають входити: факт запровадження комендантської години у відповідній місцевості; точний час її початку та закінчення; місце перебування особи; відсутність у неї спеціальної перепустки або іншої законної підстави перебувати поза житлом; наявність вини; повноваження посадової особи, яка виявила правопорушення; належність і допустимість доказів, якими підтверджується подія. Якщо, наприклад, особа пояснює, що поверталася з лікарні, виконувала службове завдання або мала перепустку, ці обставини також входять до предмета доказування, оскільки можуть впливати на наявність складу правопорушення або на оцінку вини [26].

Наведемо приклад, що стосується порушень правил військового обліку або законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію. У таких справах, зокрема за ст. 210 або ст. 210-1 КУпАП, необхідно встановити не тільки факт невиконання певного обов'язку, а й наявність у особи відповідного правового статусу, її обізнаність або належне повідомлення, зміст конкретного обов'язку, строк його виконання, повноваження органу, який вимагав виконання такого обов'язку, а також відсутність поважних причин його невиконання. Під час воєнного стану ці справи набувають особливого суспільного значення, однак це не означає, що доказування може бути спрощеним до формули «особа не з'явилася – отже, винна». Якщо особа не отримала належного повідомлення, перебувала на лікуванні, була евакуйована або не мала реальної можливості виконати відповідний обов'язок, ці факти повинні бути перевірені [39].

У справах, пов'язаних із порушенням правил в'їзду, виїзду, перебування у прикордонних районах, пересування блокпостами або невиконанням законних вимог уповноважених осіб, предмет доказування також має особливості. Слід з'ясувати, чи дійсно на певній території діяв особливий режим, чи була вимога посадової особи законною, чи мала ця особа відповідні повноваження, чи була вимога зрозумілою і реально можливою для виконання, а також у чому саме полягало порушення. Наприклад, якщо особу притягують до відповідальності за невиконання законної вимоги поліцейського або військовослужбовця на

блокуванні, предмет доказування повинен включати не тільки факт відмови, а й зміст вимоги, її законність, форму повідомлення, поведінку особи, наявність або відсутність об'єктивних перешкод для виконання [12].

Для правильного розуміння предмета доказування важливо розмежовувати подію і склад адміністративного правопорушення. Подія – це фактична сторона, тобто те, що певна дія або бездіяльність дійсно відбулася в певний час, у певному місці та за певних обставин. Склад правопорушення – це юридична конструкція, яка включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. У справах воєнного часу це розмежування є важливим, тому що поведінка особи може мати зовнішню схожість із правопорушенням, але не утворювати його складу через відсутність вини, незаконність вимоги, неналежне повідомлення про обмеження або наявність обставин, що виключають відповідальність. Так, перебування особи на вулиці під час комендантської години може бути подією, але без доведення вини, відсутності поважної причини та чинності конкретного обмеження воно не завжди утворює склад адміністративного проступку [19].

До предмета доказування входить вина особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Орган або суд повинен встановити психічне ставлення особи до вчиненої дії чи бездіяльності, тобто чи усвідомлювала вона протиправність своєї поведінки, чи могла діяти інакше, чи мала можливість виконати свій обов'язок. В умовах воєнного стану питання вини ускладнюється через об'єктивні обставини: евакуацію населення, руйнування інфраструктури, перебої зв'язку, зміну місця проживання, обмеження пересування, перебування на тимчасово небезпечних територіях, неможливість своєчасно отримати документи або повідомлення. Такі обставини не завжди автоматично звільняють особу від відповідальності, але вони повинні входити до предмета доказування, якщо особа на них посилається або вони впливають із матеріалів справи [12].

Окремо слід наголосити на доказуванні повноважень суб'єкта, який виявляє правопорушення, складає протокол, розглядає справу. Під час воєнного стану це питання набуває додаткової ваги, оскільки до забезпечення режимних заходів можуть залучатися різні органи та посадові особи, зокрема поліцейські, представники військового командування, військових адміністрацій, органів

місцевого самоврядування, територіальних центрів комплектування, підтримки, прикордонники. Якщо конкретна посадова особа не мала повноважень на складання матеріалів або діяла поза межами компетенції, це може поставити під сумнів допустимість відповідних доказів і законність усього провадження.

Предмет доказування включає також обставини, що пом'якшують або обтяжують адміністративну відповідальність. Згідно КУпАП, при накладенні стягнення враховуються характер правопорушення, особа порушника, ступінь вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність [17]. Під час воєнного стану такими обставинами можуть бути особлива суспільна небезпечність порушення режимних правил, а з іншого боку – складні обставини, пов'язані з війною. Так, порушення правил дорожнього руху в районі блокпоста може мати іншу оцінку, ніж аналогічна поведінка у звичайних умовах, якщо вона створювала ризики для безпеки. Водночас евакуація, перевезення поранених або необхідність термінового отримання медичної допомоги можуть мати значення для оцінки вини й обрання виду стягнення [19].

Судова практика у справах про адміністративні правопорушення підтверджує, що предмет доказування не може вважатися встановленим лише на підставі формального документа. Наприклад, якщо у справі є лише протокол про адміністративне правопорушення, але немає інших доказів, які підтверджують факт порушення, час, місце, спосіб вчинення, особу правопорушника та його вини, предмет доказування не можна вважати повністю встановленим. Якщо у справі використовується відеозапис, необхідно з'ясувати, чи він стосується саме цієї події, чи дає змогу ідентифікувати особу, чи зафіксовано на ньому саме ті дії, які ставляться особі у вину, чи зазначено технічний засіб, яким здійснювалася фіксація [4]. Такий підхід узгоджується з позицією, відображеною у наданих матеріалах, де звертається увага на правомірність посилення на технічний засіб фото- або відеозапису як доказ у справі про адміністративне правопорушення.

Реальні умови воєнного стану показують, що частина адміністративних справ має не тільки юридичний, а й фактичний контекст, пов'язаний із безпекою, переміщенням населення, функціонуванням блокпостів, обмеженням роботи транспорту, посиленням контролю за документами, виконанням мобілізаційних

обов'язків. Наприклад, у справах щодо порушення правил військового обліку предмет доказування повинен включати не тільки факт неявки особи, а й факт належного виклику, спосіб вручення повістки або повідомлення, дату й час, коли особа повинна була з'явитися, її статус, наявність поважних причин, а також відповідність дій посадових осіб вимогам закону. Якщо такі обставини не встановлені, висновок про наявність правопорушення може бути передчасним, оскільки адміністративна відповідальність не може ґрунтуватися на припущенні про те, що особа «мала знати» про свій обов'язок [6].

У справах щодо невиконання вимог посадових осіб у зоні дії режимних обмежень також необхідно доводити не тільки сам факт конфліктної поведінки. Предмет доказування має охоплювати законність вимоги, конкретність її змісту, наявність у посадової особи відповідних повноважень, реальну можливість виконання вимоги, поведінку особи до і після її висунення, а також наявність умислу або необережності. Наприклад, якщо водій не виконав вимогу зупинитися біля блокпоста, необхідно встановити, чи була вимога чіткою і зрозумілою, чи були видимими знаки або сигнали, чи не існувало небезпеки для зупинки, чи не була ситуація спричинена технічними обставинами, станом дороги або іншими факторами. Без встановлення цих фактів неможливо зробити переконливий висновок про склад адміністративного правопорушення [26].

Важливим елементом предмета доказування є причинний зв'язок між поведінкою особи та шкідливими і небезпечними наслідками, якщо відповідний склад правопорушення передбачає такі наслідки або якщо вони мають значення для оцінки діяння. Під час воєнного стану певні порушення можуть створювати підвищені ризики: наприклад, ігнорування правил пересування біля військових об'єктів, порушення правил світломаскування, недотримання вимог щодо перевірки документів, порушення громадського порядку в місцях евакуації або гуманітарної допомоги. Проте навіть у таких випадках орган повинен довести зв'язок між поведінкою особи та порушенням установленого порядку, а не обмежуватися загальним посиленням на «умови воєнного стану» [30].

Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану повинен включати і перевірку процесуальної форми. Стаття

256 КУпАП встановлює вимоги до змісту протоколу, зокрема зазначення дати й місця його складення, посади та даних особи, яка його склала, відомостей про особу порушника, місця, часу вчинення, суті правопорушення, акту, що передбачає відповідальність, пояснень особи та інших даних, необхідних для вирішення справи. Якщо такі елементи відсутні або викладені нечітко, це ускладнює встановлення предмета доказування, оскільки з матеріалів справи може бути незрозуміло, у чому саме полягає правопорушення і які факти повинні бути доведені. Згідно ст. 283, рішення повинно відображати встановлені обставини та мотиви застосування відповідного стягнення [17].

Отже, предмет доказування під час воєнного стану має багаторівневий характер. Перший рівень становлять загальні обставини: подія, вина особи, склад правопорушення, обставини, що впливають на відповідальність, наявність шкоди та підстави для закриття провадження. Другий рівень охоплює спеціальні обставини, пов'язані з воєнним станом: чинність режиму, наявність конкретного обмеження або обов'язку, територію і час його дії, доведення правила до осіб, повноваження суб'єктів, які забезпечують його виконання. Третій рівень стосується процесуальної форми: належного складення протоколу, допустимості доказів, фіксації технічними засобами, дотримання прав особи, можливості надати пояснення, заявити клопотання і скористатися правовою допомогою.

## **2.2. Дослідження доказів та їх оцінка у справах**

### **про адміністративні правопорушення під час воєнного стану**

Вивчення та оцінка доказів у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану мають особливе значення, оскільки в таких умовах докази нерідко збираються в ускладненій обстановці, коли існують обмеження доступу до певних територій, небезпека для учасників провадження, технічні перебої або необхідність оперативного реагування з боку уповноважених органів. Проте складність воєнного часу не звільняє органи державної влади та посадових осіб від обов'язку дотримуватися вимог законності, належної процесуальної форми та об'єктивності при встановленні обставин справи.

Нормативною основою дослідження та оцінки доказів у справах про адміністративні правопорушення є КУпАП. Відповідно до ст. 245, завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень. Стаття 251 визначає доказами будь-які фактичні дані, на основі яких орган або посадова особа встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи та інші обставини, що мають значення для вирішення справи (протокол, пояснення особи, потерпілих і свідків, висновок експерта, речові докази, показання технічних засобів, фото- і відеозаписи, інші документи). Водночас ст. 252 передбачає, що оцінка доказів здійснюється за внутрішнім переконанням органу або посадової особи, яке має ґрунтуватися на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності [17].

В умовах воєнного стану дослідження та оцінка доказів набувають особливого значення, оскільки адміністративні правопорушення часто пов'язані не тільки із загальними правилами поведінки, а й із додатковими режимними обмеженнями, встановленими для забезпечення оборони, громадської безпеки та стабільного функціонування держави. Наприклад, якщо особу притягують до відповідальності за порушення комендантської години, дослідженню підлягає не тільки протокол про адміністративне правопорушення, а й акт військової адміністрації або військового командування про встановлення комендантської години, час її початку і завершення, територія дії, наявність у особи перепустки, пояснення особи щодо причин перебування поза житлом, а також докази, які підтверджують місце, час виявлення особи. Якщо особа пояснює, що перебувала на вулиці через необхідність отримання медичної допомоги, евакуацію, а також виконання службових обов'язків або інші поважні причини, такі пояснення також мають бути досліджені, а не відхилені формально [30].

Особливе значення у таких справах мають докази, отримані під час перевірки документів, огляду речей, транспортних засобів або перебування особи на блокпості. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021р.

№ 1456 затверджено «Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» [32]. Цей Порядок визначає механізм відповідних дій під час воєнного стану, а отже, при оцінці доказів необхідно перевіряти, чи діяла уповноважена особа в межах передбачених повноважень, чи були підстави для перевірки або огляду, чи не порушено встановленої процедури. Наприклад, у справі про невиконання вимоги уповноваженої особи на блокпості не можна обмежитися посиланням на те, що в Україні діє воєнний стан. Дослідженню підлягає зміст вимоги, обставини її висунення, повноваження особи, яка її висунула, можливість адресата зрозуміти й виконати таку вимогу, наявність доказів того, що особа свідомо її не виконала. Якщо вимога була нечіткою, не стосувалася передбачених законом заходів або не підтверджена відеозаписом, показаннями свідків чи іншими матеріалами, то висновок про вину особи може бути необґрунтованим.

Важливим джерелом доказів під час воєнного стану є протокол про адміністративне правопорушення. Згідно до ст. 256 КУпАП [17], у протоколі повинні зазначатися дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка його склала, відомості про особу, яка притягається до відповідальності, місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення, нормативний акт, що передбачає відповідальність, прізвища й адреси свідків і потерпілих, пояснення особи та інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Наявна судова практика виходить з того, що протокол про адміністративне правопорушення не має наперед установленної доказової сили та не може автоматично вважатися достатнім доказом вини особи, що узгоджується із загальними положеннями ст. 251 і 252 КУпАП, оскільки протокол є лише одним із джерел фактичних даних, а його зміст повинен перевірятися в сукупності з іншими доказами. Існують правові позиції Верховного Суду, що пояснення осіб, надані при розгляді справи про адміністративне правопорушення, не є беззаперечним доказом його вчинення, а також щодо доказового значення технічних засобів фото- і відеофіксації у таких справах [36].



Під час воєнного стану поширеними є електронні докази та матеріали технічної фіксації, зокрема відеозаписи з нагрудних камер поліцейських, камер спостереження, мобільних телефонів, реєстраторів транспортних засобів, систем контролю на блокпостах. Водночас відеозапис не можна оцінювати формально через сам факт його наявності. Суд має дослідити, чи дає змогу відео встановити час і місце події, чи можна ідентифікувати особу, чи зафіксовано саме ту дію або бездіяльність, яка ставиться їй у вину, чи є запис цілісним, чи не має перерв, чи зрозуміло походження такого доказу. Наприклад, якщо особу притягують до відповідальності за порушення правил дорожнього руху поблизу блокпоста, відеозапис повинен підтверджувати не тільки факт руху транспортного засобу, а й конкретну дію, яка утворює склад правопорушення. Якщо на відео видно лише частину події, а момент висунення законної вимоги або момент порушення не зафіксований, такий доказ повинен оцінюватися критично [39].

Оцінка доказів у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану має здійснюватися за критеріями належності, допустимості, достовірності та достатності. Належність означає, що доказ має стосуватися обставин, які входять до предмета доказування. Так, наказ або розпорядження про встановлення комендантської години є належним доказом факту існування відповідного обмеження, але не доводить автоматично, що конкретна особа його порушила. Відеозапис із місця події може бути належним доказом перебування особи у певному місці, однак якщо на ньому неможливо встановити час або ідентифікувати особу, його доказове значення є обмеженим [15].

Допустимість означає, що докази мають бути отримані у встановленому законом порядку. У період воєнного стану ця вимога має особливе значення, оскільки розширення повноважень органів влади не означає дозволу діяти поза процедурою. Наприклад, якщо докази отримані внаслідок огляду речей або транспортного засобу, необхідно перевірити, чи відповідав такий огляд вимогам постанови КМУ № 1456 [32], чи мала посадова особа належні повноваження, чи були зафіксовані підстави для огляду та її результати. Якщо особу обмежували у пересуванні, потрібно з'ясувати, чи діяв на відповідній території особливий режим в'їзду і виїзду, порядок якого визначено постановою Кабінету Міністрів

України від 29 грудня 2021 року № 1455 [34], що регулює процедуру встановлення заходів особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців, осіб без громадянства і руху транспортних засобів у місцевостях, де введено воєнний стан.

Достовірність доказів означає відповідність доказової інформації реальним обставинам справи. В умовах воєнного стану перевірка достовірності може бути ускладнена через евакуацію людей, відсутність зв'язку, пошкодження інфраструктури, небезпеку перебування на певній території, обмежений доступ до свідків або технічних засобів фіксації. Проте ці труднощі не звільняють орган або суд від обов'язку перевірити докази. Достатність доказів означає, що їх сукупність дає змогу зробити обґрунтований висновок про наявність або відсутність адміністративного правопорушення. Наприклад, протокол може підтверджувати позицію посадової особи, але без відеозапису, пояснень свідків, документів про запровадження конкретного обмеження або інших матеріалів він може не доводити обставин справи. Так само відеозапис може підтверджувати присутність особи на певній території, однак без доказів чинності обмеження, відсутності дозволу або вини особи він не завжди є достатнім [15].

Окремо слід звернути увагу на оцінку пояснень особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Пояснення не повинні ігноруватися лише тому, що вони спрямовані на захист від відповідальності. Наприклад, якщо особа підтверджує факт перебування на вулиці під час комендантської години, але пояснює це необхідністю супроводжувати хворого родича до лікарні, така заява не може розглядатися як повне визнання вини. Орган або суд повинен з'ясувати, чи підтверджується така причина іншими доказами, чи могла особа діяти інакше, чи була її поведінка вимушеною. Аналогічно, у справах про порушення правил військового обліку необхідно досліджувати не сам факт неявки, а й належність повідомлення, спосіб вручення повістки, наявність поважних причин, стан здоров'я, місце перебування особи та можливість виконання обов'язку.

Показовою у цьому контексті є постанова Печерського районного суду м. Києва від 16 серпня 2024 року у справі № 757/53387/23-п, у якій особу притягували до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 130 КУпАП у зв'язку

з відмовою від проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння. Особливістю справи було те, що водія було зупинено о 02:20 у м. Києві, тобто під час дії комендантської години, а сторона захисту посилялася на те, що особа є громадянином Великої Британії, не володіє українською мовою та нібито не розуміла змісту вимог поліцейських. Суд дослідив відеозаписи з портативних відеореєстраторів поліцейських і встановив, що працівниця поліції англійською мовою роз'яснила водієві його права, порядок проходження огляду, можливість пройти огляд на місці або в медичному закладі, а також наслідки відмови [10].

Інший приклад стосується рішення Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 4 лютого 2026 року у справі № 484/102/26, у якій особа оскаржувала постанову про притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 3 ст. 210-1 КУпАП. Позивач посилався, що його не було належно повідомлено про дату і час явки до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, а також на нібито вплив строків притягнення до адміністративної відповідальності. Суд перевіряв не тільки факт неявки, а й порядок повідомлення особи, зміст протоколу, факт відмови від підпису, наявність свідків, процедуру розгляду справи та строки притягнення до відповідальності [10].

У справах, передбачених Главою 13-Б КУпАП «Військові адміністративні правопорушення», предмет доказування має спеціальний характер, оскільки слід встановити не тільки подію правопорушення та вину особи, а й статус військово-службовця, військовозобов'язаного або резервіста під час проходження зборів, наявність службового обов'язку, законність наказу чи вимоги командира, обставини їх невиконання, а також зв'язок діяння з проходженням військової служби. Наприклад, якщо йдеться про самовільне залишення військової частини або місця служби, передбачене ст. 172-11, доказуванню підлягає не тільки факт відсутності особи у військовій частині, а й те, що ця особа мала статус військовослужбовця, повинна була перебувати у визначеному місці служби, не отримувала дозволу командира на залишення частини, не повідомила належним чином про поважні причини відсутності та усвідомлювала службовий характер свого обов'язку. Якщо ж справа стосується появи військовослужбовця на території військової частини у стані алкогольного сп'яніння або виконання

обов'язків військової служби в стані, як це передбачено ст. 172-20, необхідно довести не тільки сам стан сп'яніння, а й місце перебування особи, її службовий статус, факт виконання або можливості виконання обов'язків військової служби, а також належність і допустимість результатів огляду [17].

Показовою є постанова Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 24 лютого 2025 р. у справі № 336/1821/25 щодо притягнення військовослужбовця до відповідальності за ч. 3 ст. 172-20 КУпАП. Суд встановив, що особа була військовослужбовцем військової частини, командиром відділення, а подія відбулася 16 лютого 2025 р. в умовах особливого періоду та воєнного стану під час перебування і виконання обов'язків військової служби. Стан алкогольного сп'яніння підтверджувався актом огляду із використанням технічного засобу «АлкоФор 505», результатом 0,802 проміле, а огляд проводився у присутності свідків. У цій справі суд досліджував не тільки факт сп'яніння, а й спеціальний статус особи, її перебування у військовій частині, зв'язок поведінки з виконанням військової служби, умови воєнного стану та належність доказів, якими підтверджувався стан сп'яніння. Крім того, суд прямо послався на ст. 245, 251, 252 і 280, наголосивши на необхідності повного, всебічного й об'єктивного з'ясування обставин справи та оцінки доказів у їх сукупності [10].

Отже, дослідження та оцінка доказів у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану мають здійснюватися з урахуванням як загальних вимог КУпАП, так і спеціальних норм, що регулюють правовий режим воєнного стану. Особливі умови війни об'єктивно впливають на характер доказів, джерела їх отримання та практику фіксації правопорушень, однак вони не скасовують обов'язку органу або суду всебічно, повно й об'єктивно дослідити всі обставини справи. Тому протоколи, пояснення, відеозаписи, документи про запровадження режимних заходів, докази повноважень посадових осіб та доводи самої особи повинні оцінюватися у сукупності.

### **2.3. Специфіка доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану**

Специфіка доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану зумовлена поєднанням двох важливих чинників: необхідності забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії та обов'язку держави гарантувати дотримання прав і свобод людини навіть за наявності особливого правового режиму. У цей період адміністративно-правові заборони та обов'язки часто мають підвищене значення, оскільки спрямовані на охорону громадського порядку, обороноздатності, безпеки населення та стабільності функціонування державних інституцій. Водночас значний публічний інтерес не має призводити до спрощеного або формального підходу до доказування.

Засади доказування у справах про адміністративні правопорушення визначаються Кодексом України про адміністративні правопорушення [17]. Так, відповідно до ст. 245, завданням провадження є своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи та вирішення її в точній відповідності із законом. Стаття 251 встановлює, що доказами є фактичні дані, на основі яких орган або посадова особа встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи, інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Оцінка доказів, згідно зі ст. 252, здійснюється за внутрішнім переконанням, яке має ґрунтуватися на повному, всебічному, й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності.

Характерною ознакою доказування під час воєнного стану є розширення предмета доказування за рахунок спеціальних обставин режимного характеру. У звичайній справі про адміністративне правопорушення орган або суд встановлює подію правопорушення, винність особи, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, наявність шкоди та інші факти, передбачені ст. 280 КУпАП. В умовах воєнного стану до них додаються факти, які підтверджують дію спеціального правового режиму: наявність наказу, розпорядження, рішення військового командування, військової адміністрації, визначення меж території, часу дії обмеження, способу доведення відповідного правила до населення,

наявність або відсутність дозволу, перепустки, службового завдання чи іншої правової підстави для поведінки, яка зовні може виглядати як порушення [17].

Наприклад, у справі про перебування поза житлом під час комендантської години недостатньо лише зафіксувати, що особа перебувала на вулиці у нічний час. Необхідно довести, що в населеному пункті або районі на той момент справді діяла комендантська година, що вона охоплювала саме цей час, що особа не мала перепустки або іншої законної підстави перебувати поза житлом, а також що вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки. Якщо особа пояснює, що йшла до лікарні, поверталася з роботи на об'єкті критичної інфраструктури, супроводжувала дитину або виконувала інший невідкладний обов'язок, ці пояснення повинні бути перевірені, оскільки вони можуть впливати на висновок про наявність вини або про малозначність діяння [4].

Окремої уваги в контексті доказування під час воєнного стану потребують військові адміністративні правопорушення, передбачені Главою 13-Б КУпАП. Їх специфіка полягає в тому, що для встановлення складу правопорушення необхідно доводити не тільки сам факт протиправної поведінки, а й спеціальний статус суб'єкта, тобто належність особи до військовослужбовців або інших осіб, на яких поширюється дія відповідних норм, характер службового обов'язку, наявність наказу чи вимоги, обставини її невиконання, форму вини, а також зв'язок діяння з проходженням військової служби. Тому доказування у таких справах має охоплювати службові документи, накази командування, рапорти, пояснення посадових осіб, матеріали службової перевірки, дані про час, місце й умови виконання військового обов'язку, що істотно відрізняє ці провадження від загальних справ про адміністративні правопорушення [12].

Вагомою ознакою доказування є підвищене значення повноважень суб'єкта, який здійснює фіксацію правопорушення або забезпечує режимні заходи. У період воєнного стану до забезпечення правопорядку залучаються не тільки поліцейські, а й представники військового командування, військових адміністрацій, прикордонних органів, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органів місцевого самоврядування, інші уповноважені особи. Тому під час доказування необхідно встановити, чи мала конкретна

посадова особа право висувати вимогу, перевіряти документи, здійснювати огляд, зупиняти транспортний засіб, скласти протокол або передавати матеріали для розгляду. Якщо повноваження не підтверджені, це може поставити під сумнів допустимість доказів і законність провадження [19].

Вказане особливо помітно у справах, пов'язаних із перевіркою документів, оглядом речей або транспортних засобів. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1456 затверджено Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану. Порядок визначає механізм таких дій і має значення для оцінки законності отримання доказів [32]. Тому, якщо матеріали справи ґрунтуються на результатах огляду автомобіля на блокпості, необхідно перевірити, чи були підстави для такого огляду, чи діяла особа в межах наданих повноважень, чи були зафіксовані результати огляду, чи не порушено права особи, а також чи пов'язаний отриманий доказ із конкретним адміністративним правопорушенням.

Важливою в аспекті дослідження постає особлива роль доказів, які підтверджують законність обмеження. У справах, пов'язаних із пересуванням громадян, транспортних засобів, перебуванням у певних місцях або перетином блокпостів, важливе значення має постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року №1455 [34], якою затверджено Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан. Вона визначає процедуру встановлення заходів, що здійснюються військовим командуванням разом із військовими адміністраціями, самостійно або із залученням інших органів. Тому для доведення правопорушення недостатньо послатися на факт війни або воєнного стану; потрібно довести наявність правила, яке порушила особа.

Реальні умови війни можуть впливати на поведінку особи: евакуація, руйнування житла, перебування в укритті під час повітряної тривоги, відсутність транспортного сполучення, перебої зв'язку, неможливість отримати документи, лікування, догляд за дітьми або хворими родичами. Такі обставини не завжди

виключають відповідальність, але вони повинні бути предметом дослідження й оцінки, якщо особа на них посиляється або якщо вони очевидно впливають із ситуації. Наприклад, у справах про порушення правил військового обліку або законодавства про мобілізаційну підготовку і мобілізацію, зокрема за ст. 210 та ст. 210-1 КУпАП, не можна обмежитися встановленням факту неявки особи або невиконання певного обов'язку. Необхідно довести, що особа була належним чином повідомлена, що вона мала відповідний правовий статус, що вимога була конкретно і законною, що строк її виконання був визначений, а також що відсутні поважні причини невиконання. Якщо ж особа була переміщена з небезпечної території, перебувала на лікуванні, не отримувала повідомлення або не мала фізичної можливості з'явитися, ці факти повинні перевірятися [30].

В умовах війни існує підвищений ризик формального підходу до складання протоколу про адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 256 КУпАП, протокол повинен містити відомості про місце, час і суть адміністративного правопорушення, нормативний акт, що передбачає відповідальність, пояснення особи, дані свідків і потерпілих, а також інші відомості, необхідні для вирішення справи. Під час воєнного стану посадові особи часто працюють у складних умовах, однак це не звільняє їх від обов'язку належного процесуального оформлення матеріалів. Якщо протокол не конкретизує, у чому саме полягало порушення, не містить опису фактичних обставин, не зазначає конкретного режимного правила або не фіксує пояснення особи, він не може бути достатньою основою для притягнення до відповідальності [36].

Специфічною рисою доказування під час воєнного стану є необхідність врахування балансу між публічним інтересом і правами особи. З одного боку, держава має обов'язок забезпечувати оборону, громадську безпеку, охорону об'єктів критичної інфраструктури, контроль за пересуванням і виконанням режимних обмежень. З іншого – адміністративна відповідальність залишається формою державного примусу, тому її застосування потребує доведення обставин справи. Стаття 7 КУпАП прямо встановлює, що ніхто не може бути підданий заходу впливу у зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом, а провадження у справах про



адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності [17]. Ця вимога має особливе значення в умовах воєнного стану, коли ризик надмірного або формального застосування примусу зростає.

Наприклад, якщо особу притягують до відповідальності за невиконання вимоги на блокпості, публічний інтерес полягає у забезпеченні безпеки та контролю руху. Однак для притягнення до відповідальності потрібно довести не тільки факт конфліктної ситуації, а й законність вимоги, повноваження особи, яка її висунула, зрозумілість вимоги, можливість її виконання, умисел або необережність особи, відсутність обставин, які виправдовують поведінку. Якщо водій не зупинився через небезпеку аварійної ситуації, нечіткість сигналу, відсутність видимого позначення блокпоста або інші об'єктивні причини, ці факти не можна ігнорувати. Вони повинні досліджуватися так само, як і докази, що підтверджують позицію посадової особи [33].

Стаття 245 КУпАП передбачає не тільки вирішення конкретної справи, а й виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень [17]. Під час воєнного стану ними можуть бути недостатнє інформування населення про зміну комендантської години, а також нечітке позначення меж обмеженої території, відсутність зрозумілої процедури отримання перепусток, неузгодженість дій різних органів, технічні збої в електронних системах або нестабільність зв'язку. Якщо такі фактори вплинули на поведінку особи, вони мають значення як для оцінки вини, так і для вдосконалення правозастосовної практики.

Слід враховувати, що сам факт дії воєнного стану не доводить автоматично наявності адміністративного правопорушення. Він лише створює правові умови, за яких можуть бути запроваджені певні обмеження. Тому у кожній конкретній справі потрібно довести: яке саме правило було встановлено, ким і коли воно запроваджене, чи діяло воно на відповідній території, чи була особа зобов'язана його виконувати, чи порушила вона це правило, чи була її поведінка винною і чи підтверджується це належними та допустимими доказами. Без такого аналізу рішення у справі не може вважатися обґрунтованим [12].

Характерною є постанова Шацького районного суду Волинської області від 29 березня 2023 року у справі № 170/21/23, у якій розглядалося питання про

притягнення особи до відповідальності за ст. 185 КУпАП у зв'язку зі злісною непокорою законній вимозі поліцейського. За матеріалами справи, на блокпості водій автомобіля відмовився надати документи, що посвідчують особу. Він мав їх при собі, але не пред'явив, оскільки вважав вимогу незаконною. Суд дослідив не тільки протокол, а й показання військовослужбовця, який ніс службу на блокпості, рапорт чергового про повідомлення на лінію «102». Важливим у цій справі було те, що суд перевіряв не тільки сам факт відмови, а й обставини, за яких вимогу було висунуто: місце події, режим блокпоста, поведінку особи, показання свідка та службові матеріали [10].

Ще один приклад стосується події на мобільному блокпості в Івано-Франківській області. За матеріалами справи, 9 жовтня 2025 року на трасі Н09 у селі Скобичівка водій відмовився виконати неодноразові законні вимоги поліцейського: вийти з автомобіля, відкрити багажник і двері для проведення поверхневої перевірки. При цьому водій частково виконав вимоги, пред'явивши посвідчення водія, техпаспорт, страховий поліс і військово-обліковий документ, однак надалі ігнорував інші вимоги, сперечався з поліцейськими та перешкоджав їх роботі. Суд врахував відеозаписи та інші матеріали справи, які підтверджували не тільки сам факт відмови, а й загальний характер поведінки особи [10].

Окремим проявом доказування під час воєнного стану є провадження у справах про військові адміністративні правопорушення, передбачені Главою 13-Б КУпАП [17]. У таких справах необхідно встановлювати не тільки сам факт протиправної поведінки, а й спеціальний статус особи, характер її службових обов'язків, законність наказу або вимоги командира, факт доведення такої вимоги до військовослужбовця, можливість її виконання, форму вини та зв'язок діяння з проходженням військової служби. Тому відповідна доказова база включає протоколи про військові адміністративні правопорушення, накази та бойові розпорядження, рапорти командирів, пояснення військовослужбовців, матеріали службових перевірок, документи обліку служби, акти огляду, службові характеристики та інші матеріали, які дозволяють встановити не тільки зовнішній факт порушення, а й його військово-службовий контекст.

Показовою є постанова Чугуївського міського суду Харківської області від 17 березня 2026 року у справі щодо притягнення особи до відповідальності за ч. 2 ст. 172-10 КУпАП, за відмову від виконання законних вимог командира. Під час шикування військовослужбовців було доведено розпорядження командира про проведення занять з основних видів підготовки та підготовку особового складу до виконання подальших завдань, однак військовослужбовець відмовився виконувати наказ, мотивуючи це погіршенням стану здоров'я. Суд встановлював не тільки факт відмови, а й її службовий характер, її доведення до військового, наявність статусу підлеглого, форму вини у вигляді прямого умислу, а також наявність доказів, які підтверджували обставини справи. Зокрема, суд врахував протокол про правопорушення, рапорт командира, пояснення особи, витяг з бойового розпорядження та заяву військовослужбовця про визнання вини [10].

Отже, специфіка належного доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану полягає у поєднанні загальних вимог адміністративно-деліктного провадження зі спеціальними умовами особливого правового режиму. Вона проявляється у розширенні предмета доказування, підвищеній ролі доказів щодо чинності режимних обмежень, необхідності перевірки повноважень посадових осіб, активному використанні електронних доказів і технічної фіксації, врахуванні об'єктивних перешкод, пов'язаних із війною, а також у потребі забезпечити баланс між безпекою держави та правами особи. Воєнний стан ускладнює доказування, але не скасовує вимог законності, належності, допустимості, достовірності та достатності доказів.

## **Висновки до розділу 2**

1. Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану має розширений і ускладнений характер, оскільки поряд із загальними обставинами, передбаченими КУпАП, необхідно встановлювати спеціальні факти, пов'язані з дією особливого правового режиму. До таких обставин належать не тільки подія правопорушення, вина особи, наявність складу адміністративного проступку, обставини, що пом'якшують, обтяжують

відповідальність, а й чинність конкретного режимного обмеження, територія та час його дії, повноваження посадових осіб, законність висунутих вимог і наявність у особи можливості їх виконати. Факт запровадження воєнного стану не може підтверджувати наявність адміністративного правопорушення, адже кожна юридично значуща обставина повинна бути доведена належними, допустимими, достовірними та достатніми доказами.

2. Дослідження та оцінка доказів у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану мають здійснюватися з дотриманням вимог КУпАП щодо всебічності, повноти й об'єктивності, але з урахуванням специфіки воєнного часу. Значення набувають протоколи, пояснення осіб, показання свідків, документи про запровадження режимних обмежень, відеозаписи з нагрудних камер, матеріали технічної фіксації та інші електронні докази. Водночас жоден доказ не може мати наперед установлені сили, тому протокол, пояснення посадової особи чи факт дії воєнного стану не є достатніми для притягнення особи до відповідальності без перевірки їх належності, допустимості, достовірності та достатності у сукупності з іншими матеріалами.

3. Специфіка доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану полягає у поєднанні загальних правил адміністративно-деліктного провадження зі спеціальними умовами особливого правового режиму. Вона проявляється у розширенні предмета доказування, підвищеній ролі доказів щодо чинності режимних обмежень, перевірки повноважень посадових осіб, активному використанні електронних доказів і технічних засобів фіксації, у врахуванні об'єктивних обставин, спричинених війною. Воєнний стан зумовлює потребу в оперативному реагуванні держави на правопорушення, однак не скасовує принципів законності, обґрунтованості, права на захист і презумпції невинуватості особи.

### **РОЗДІЛ 3**

## **УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ З УРАХУВАННЯМ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

Вдосконалення доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану є важливим напрямом розвитку адміністративно-деліктної практики, оскільки сучасні умови вимагають від уповноважених органів не тільки оперативності, а й високого рівня правової обґрунтованості прийнятих рішень. Особливе значення в цьому контексті мають правові позиції Верховного Суду України, які формують орієнтири для однакового застосування норм права, визначають підходи до оцінки доказів, допустимості процесуальних документів, значення фото- і відеофіксації, пояснень учасників справи. Судова практика дає змогу виявити типові помилки у доказуванні, зокрема формальне складення матеріалів, недостатню конкретизацію обставин, необґрунтоване покладення в основу рішення лише протоколу або пояснень посадової особи, а також недотримання вимог щодо належності й допустимості доказів.

Відповідно, одним із напрямів удосконалення доказування є відмова від сприйняття протоколу про адміністративне правопорушення як беззаперечного доказу вини особи. Протокол є важливим процесуальним документом, однак за своєю природою він лише фіксує позицію уповноваженої особи щодо певної події і не може самостійно замінити сукупність доказів. ВСУ і судова практика неодноразово виходили з того, що сам по собі протокол про адміністративне правопорушення не може бути беззаперечним доказом вини особи, оскільки обставини, викладені в ньому, повинні бути підтверджені іншими належними та допустимими доказами [30; 36]. Такий підхід узгоджується зі стандартом доведеності вини та вимогами ст. 251 і 252 КУпАП [17].

З урахуванням такої правової позиції доцільно вдосконалити практику складання протоколів про адміністративні правопорушення під час воєнного стану. У протоколі має бути не тільки формально зазначено статтю КУпАП, за

якою особою притягують до відповідальності, а й конкретно описано фактичні обставини: час, місце, спосіб дії або бездіяльності, зміст правила, повноваження посадової особи, яка виявила правопорушення, пояснення особи, наявність свідків, технічних записів, інших доказів. Це важливо у справах, пов'язаних із комендантською годиною, блокпостами, перевіркою документів, мобілізацією, оскільки у таких випадках загального посилення на воєнний стан недостатньо. Необхідно при цьому довести, яке саме правило було порушене, чи діяло воно у відповідному місці й часі та чи мала особа реальну можливість його виконати.

Другим напрямом удосконалення доказування є належне використання фото- і відеофіксації. Під час воєнного стану значення технічних доказів істотно зростає, оскільки багато правопорушень фіксуються на блокпостах, під час патрулювання, перевірки документів, зупинки транспортних засобів або контролю за дотриманням комендантської години. Водночас відеозапис не може вважатися належним і допустимим доказом лише через сам факт його існування. ВСУ у практиці щодо порушень правил дорожнього руху звертав увагу, що відеозапис на підтвердження порушення є належним доказом за умови, якщо у постанові або матеріалах справи міститься посилення на технічний засіб, за допомогою якого здійснено такий відеозапис [36]. Крім того, у постанові у сфері безпеки дорожнього руху мають зазначатися відомості про технічний засіб, яким здійснено фото- або відеозапис.

Така позиція має бути поширена і на справи, що виникають під час воєнного стану. Зокрема, якщо правопорушення фіксується нагрудною камерою поліцейського, відеореєстратором службового автомобіля, камерою на блокпості або іншим пристроєм, у матеріалах справи має бути зазначено, яким технічним засобом здійснювалася фіксація, хто її проводив, коли вона відбулася, чи є запис цілісним, чи дає він змогу ідентифікувати особу, місце, час і зміст події. Наприклад, у справі про невиконання вимоги на блокпості відеозапис повинен підтверджувати не тільки факт спілкування з посадовою особою, а й саму вимогу, її зміст, законність, реакцію особи та можливість виконання. Якщо запис починається після конфлікту або не містить ключових моментів події, його доказове значення має оцінюватися критично.

Третім напрямом удосконалення доказування є недопущення покладення рішення лише на визнання вини особою. ВСУ у практиці щодо порушень правил дорожнього руху зазначав, що сам факт визнання особою вини не може бути достатнім доказом правомірності рішення суб'єкта владних повноважень за відсутності інших належних доказів і не звільняє відповідача від обов'язку довести правомірність свого рішення [12]. Цей підхід є важливим для справ воєнного часу, оскільки особа може визнавати певний факт, але не усвідомлювати його правового значення або не погоджуватися з тим, що її поведінка утворює склад адміністративного правопорушення.

Наприклад, особа може підтвердити, що перебувала на вулиці під час комендантської години, однак пояснити це необхідністю отримання медичної допомоги, поверненням з роботи на об'єкті критичної інфраструктури, евакуацією, доглядом за дитиною або іншою об'єктивною причиною. У такій ситуації саме визнання факту перебування поза житлом не є автоматичним визнанням вини у правопорушенні. Орган або суд повинен дослідити, чи діяло відповідне обмеження, чи поширювалося воно на цю особу, чи мала вона дозвіл або поважну причину, а також чи була її поведінка винною.

Важливий напрям удосконалення доказування – вмотивованість постанов і судових рішень у справах про адміністративні правопорушення. Відповідно до ст. 283 КУпАП [17], постанова у справі повинна містити опис обставин, установлених під час розгляду, зазначення нормативного акту, який передбачає відповідальність, і прийняте рішення. Однак у практиці нерідко трапляються ситуації, коли постанова лише формально перелічує матеріали справи, не пояснюючи, які саме докази підтверджують кожну обставину, чому відхилено доводи особи, яким чином встановлено вини та чому обрано саме такий вид стягнення. ВСУ наголошував на необхідності обґрунтованості судового рішення та встановлення фактичних обставин справи на основі доказів [12].

Для вдосконалення правозастосування слід вимагати, щоб у постановах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану обов'язково зазначалися: конкретне режимне правило, яке було порушено; акт, яким воно запроваджене; фактичні дії особи; докази, якими вони підтверджуються;

пояснення особи та мотиви їх прийняття або відхилення; оцінка відеозаписів, документів, показань свідків; висновки щодо вини. Вказане дало б змогу зменшити кількість формальних постанов, які скасовуються судами через недоведеність обставин, і водночас підвищив би довіру до діяльності органів, що застосовують адміністративну відповідальність.

Доцільним для доказування у справах про адміністративні правопорушення в умовах воєнного стану є удосконалення роботи з електронними доказами. Воєнний стан значно підвищив роль цифрових джерел інформації: відеозаписів, електронних перепусток, повідомлень у державних сервісах, електронних документів, записів із камер спостереження, інформації з реєстрів, електронного військово-облікового документа тощо. При цьому електронний доказ повинен бути не просто долучений до справи, а перевірений з погляду його походження, цілісності, автентичності та зв'язку з конкретною подією.

Практичне вдосконалення у цій сфері може полягати у запровадженні єдиних вимог до фіксації електронних доказів у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану [36]. Наприклад, у разі використання відеозапису до матеріалів справи доцільно долучати короткий опис: ким здійснено запис, на який пристрій, дата і час фіксації, тривалість, чи є запис повним, які саме обставини він підтверджує. У разі використання електронного документа потрібно зазначати джерело його отримання, спосіб перевірки, наявність електронного підпису або іншого засобу підтвердження достовірності. Це зменшить ризик того, що електронні докази будуть відхилені через сумніви в їх походженні або незрозумілий спосіб отримання.

В контексті удосконалення доказування є посилення ролі принципу офіційного з'ясування всіх обставин справи, але без підміни судом функції обвинувачення. У справах про адміністративні правопорушення суд повинен перевіряти повноту, належність матеріалів, однак не має самотійно відшукувати докази винуватості особи, адже в такому разі він фактично перебиратиме на себе функції сторони обвинувачення і втратить неупередженість. Якщо орган, який склав протокол або виніс постанову, не довів подію, вину, законність вимоги, чинність режимного обмеження або належність доказів, провадження не може



завершуватися притягненням особи до відповідальності лише з огляду на загальний контекст війни і суспільної небезпеки [26].

Важливий напрям удосконалення доказування – формування спеціальних методичних рекомендацій для посадових осіб, які складають матеріали про адміністративні правопорушення під час воєнного стану. Останні мають враховувати правові позиції Верховного Суду та містити практичні алгоритми фіксації правопорушень. Зокрема, у справах про порушення комендантської години необхідно фіксувати акт про її встановлення, час і місце виявлення особи, відсутність перепустки або поважної причини, пояснення особи та технічні докази. У справах про непокору законній вимозі на блокпості слід фіксувати зміст вимоги, її законність, повноваження посадової особи, реакцію особи, наявність відеозапису або свідків. У справах щодо мобілізаційних обов’язків документувати порядок повідомлення, зміст обов’язку, дату й час явки, факт неявки, поважні причини, а також процедуру складання протоколу.

Доцільним під час вдосконалення доказування є підвищення стандарту обґрунтування рішень у справах, де застосовуються обмеження, пов’язані з воєнним станом. Факт воєнного стану не повинен сприйматися як універсальне пояснення будь-якого обмеження або автоматичне підтвердження вини особи. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [35] лише передбачає можливість запровадження відповідних заходів, але кожне конкретне обмеження має бути належно оформлене, запроваджене компетентним суб’єктом і доведене до відома осіб. Тому у справах про адміністративні правопорушення потрібно доводити конкретне правило, яке було порушено особою в конкретний час.

Також потребує посилення гарантій права особи на захист. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повинна мати можливість надати пояснення, подати докази, заявити клопотання, користуватися правовою допомогою, ознайомитися з матеріалами справи та оскаржити постанову. Під час воєнного стану гарантії можуть ускладнюватися через евакуацію, переміщення, перебої зв’язку, обмеження пересування, тому органи, що розглядають справи, повинні особливо уважно перевіряти, чи була особа повідомлена, чи мала вона можливість реалізувати свої права, чи не було рішення ухвалено без урахування

її пояснень. За ст. 210 і 210-1 КУпАП [17], значення має порядок повідомлення, строки, поважні причини неявки та процедура складання матеріалів.

Отже, удосконалення доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану має здійснюватися шляхом поєднання нормативних вимог КУпАП, спеціального правового режиму воєнного стану та правових позицій Верховного Суду. Доцільним є відмова від формального сприйняття протоколу як достатнього доказу вини; належне оформлення фото- і відеофіксації; перевірка електронних доказів; недопущення покладення рішення лише на визнання вини; мотивованість постанов; перевірка чинності конкретних режимних обмежень; дотримання права особи на належний захист; розроблення спеціальних методичних рекомендацій для посадових осіб.

### **Висновки до розділу 3**

Удосконалення доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану має здійснюватися з урахуванням правових позицій Верховного Суду України, які акцентують увагу на необхідності повного, всебічного й об'єктивного встановлення обставин справи, належної оцінки доказів та недопущення формального підходу до притягнення особи до відповідальності. Особливе значення має відмова від сприйняття протоколу як беззаперечного доказу вини, належне оформлення й дослідження фото- та відеофіксації, перевірка електронних доказів, вмотивованість постанов, дотримання права особи на захист і встановлення не абстрактного факту дії воєнного стану, а конкретного режимного правила, яке було порушене.

## ВИСНОВКИ

Вивчення особливостей доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану дало змогу зробити такі висновки.

1. Доказування в адміністративному процесі є складною процесуальною діяльністю, спрямованою на встановлення фактичних обставин справи, перевірку їх достовірності та формування належної доказової основи для прийняття законного й обґрунтованого рішення. Його сутність полягає у збиранні відомостей їх процесуальному закріпленні, дослідженні, перевірці, оцінці з погляду належності, допустимості, достовірності, достатності. Суб'єкти доказування в адміністративному процесі – суд, уповноважені органи й посадові особи, особа, яка притягається до відповідальності, потерпілий, їх представники, захисник, свідки, експерти, спеціалісти та інші учасники провадження.

2. Основними етапами доказування у справах про адміністративні правопорушення є збирання, дослідження та оцінка доказів. На етапі збирання доказів формується доказова база справи шляхом виявлення, отримання, фіксації та процесуального закріплення даних, що мають значення для провадження. На етапі дослідження доказів відбувається безпосереднє сприйняття їх змісту, перевірка зв'язку з обставинами справи та зіставлення з іншими матеріалами. На етапі оцінки доказів визначається належність, допустимість, достовірність кожного доказу, достатність і взаємна узгодженість доказів у їх сукупності. Предмет доказування у справах про адміністративні правопорушення охоплює подію правопорушення, винність особи, наявність складу проступку, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, наявність шкоди, підстави для закриття провадження та інші юридично значущі факти.

3. Дослідження особливостей збирання, дослідження та оцінки доказів у справах про адміністративні правопорушення показало, що доказова діяльність має здійснюватися з дотриманням вимог повноти, всебічності, об'єктивності та процесуальної форми. Збирання доказів не може обмежуватися лише складенням протоколу, оскільки такий протокол є не єдиним джерелом доказової інформації. Необхідним є долучення пояснень особи, потерпілих і свідків, письмових,

речових та електронних доказів, матеріалів фото- і відеофіксації, висновків експертів та інших документів, які підтверджують або спростовують обставини справи. Дослідження доказів повинно бути змістовним, а не формальним, тобто орган або суд має перевіряти походження доказу, його зв'язок із подією, відповідність закону та узгодженість з іншими матеріалами. Оцінка доказів повинна здійснюватися у сукупності, оскільки жоден доказ не має наперед установленної сили, а рішення у справі не може ґрунтуватися на припущеннях, неперевіраних поясненнях або формальному посиланні на службовий документ.

4. Специфіка доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану полягає в тому, що до загальних обставин, які підлягають встановленню, додаються факти, пов'язані з дією особливого правового режиму. Під час розгляду таких справ необхідно доводити не тільки поведінку особи, а й чинність конкретного обмеження, територію та час його дії, повноваження посадових осіб, законність висунутих вимог, наявність або відсутність у особи дозволу, перепустки чи іншої правової підстави для відповідної поведінки. Особливого значення набувають справи, пов'язані з комендантською годиною, блокпостами, перевіркою документів, оглядом речей і транспортних засобів, виконанням мобілізаційних обов'язків та дотриманням правил пересування.

5. З урахуванням правових позицій Верховного Суду України визначено низку напрямів удосконалення доказування у справах про адміністративні правопорушення під час воєнного стану. Передусім необхідно відмовитися від формального сприйняття протоколу про адміністративне правопорушення як беззаперечного доказу вини особи. Важливим є належне оформлення фото- і відеофіксації із зазначенням технічного засобу, часу, місця, умов фіксації та обставин, які підтверджуються відповідним записом. Потребує вдосконалення і робота з електронними доказами. Необхідно підвищити рівень вмотивованості постанов, а також розробити методичні рекомендації для посадових осіб, які складають матеріали в умовах воєнного стану, з урахуванням судової практики.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі судової практики щодо доказування у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних із дією воєнного стану.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. В. Докази і доказування в адміністративному судочинстві України в умовах реформування системи правосуддя : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 227 с.
2. Адміністративне право України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко, В. Г. Чорної. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
3. Андрійцьо В.Д. Дослідження доказів як етап процесу доказування в цивільному судочинстві. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 3. С. 7-17
4. Бевзенко В. Докази і доказування у практиці Касаційного адміністративного суду. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/Bevzenko.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bevzenko.pdf) (дата звернення: 04.05.2024).
5. Брайченко С. М. Особливості доказування в адміністративному судочинстві. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3 (58). С. 174-178.
6. Вінницький О. Актуальні проблеми доказів і процесу доказування в адміністративному судочинстві. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 143-148.
7. Гарган С.Ю., Осадчий А. Ю. Стандарти доказування в адміністративному судочинстві. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: збір. наук. праць*. 2021. Вип. 1. С.134-137.
8. Гордєєв В. В. Суб'єкти доказування в адміністративному судочинстві України. *Форум права*. 2022. № 72 (1). С. 6–12.
9. Гусєв О. Ю. Співвідношення понять доказів і засобів доказування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2016. Вип. 37. Т. 1. С. 116-120.
10. Дані з Єдиного реєстру судових рішень (ЄРСР): <http://reyestr.court.gov.ua>.
11. Джафарова М. В. Окремі питання доказування в адміністративному судочинстві в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 69-75.
12. Докази і доказування в адміністративному судочинстві: основні поняття інституту доказів, види доказів в адміністративному судочинстві, особливості засобів доказування, порівняння з іншими видами

- судочинства, актуальна судова практика : практичний посібник / за ред. В. П. П'яткова. Київ : Професіонал, 2024. 368 с.
13. Дубенко О. М. Доказування в адміністративному судочинстві в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 224 с.
  14. Зелінська Я. Особливості доказування в адміністративному судочинстві. *Вісник НААУ*. 2024. № 3 (99). URL: <https://advokatpost.com/osoblyvosti-dokazuvannia-v-administrativnomu-sudochynstvi-advokat-iana-zelinska>.
  15. Йосифович Н.-Л. Д. Теорія і практика застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві: дис. ... докт. філос. за спец. 081 «Право». Львів, 2025. 286 с.
  16. Калмикова Я. С. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2013. 227 с.
  17. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 №8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 04.05.2026).
  18. Козинець І. Г., Кравченко В. Я. Окремі питання доказів та доказування в адміністративному судочинстві на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 173-177.
  19. Колеснікова М. В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 376–379.
  20. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 128 с.
  21. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.05.2026).
  22. Корецький І. О. Доказування як засіб доведення позиції сторін в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1-2. С. 53-57.
  23. Король В. В. Зміст процесу доказування в адміністративному судочинстві України. *Європейські перспективи*. 2013. № 13. С. 79-84.
  24. Косик В. В. Деякі аспекти поняття доказування у сфері проваджень в адміністративних справах. *Вісник ХНУВС*. 2012. № 4 (59). Ч. 2. С. 99 - 103

- 25.Майстренко Л. Докази мають бути достатніми чи вірогідними: в чому логіка законодавця? *Вісник державної судової адміністрації України*. 2020. № 3/4. С. 61-65.
- 26.Малець М. Р., Матвієнко Я. В. Актуальні питання доказів та доказування в адміністративному судочинстві на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 381-384.
- 27.Мамонтова О. М. Правові засади звільнення від доказування в адміністративному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 224 с.
- 28.Мельник М. Засоби, джерела доказування в адміністративному судочинстві України: поняття та особливості. *Віче*. 2010. № 16. С. 29-32.
- 29.Муза О. В. Особливості доказування в адміністративно-процедурному провадженні. *Нове українське право*. 2025. Вип. 5. С. 48–53.
- 30.Огляд актуальної судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо розгляду адміністративних справ в умовах воєнного стану : за період з 24 лютого 2022 р. по 15 березня 2026 р. URL: court.gov.ua (дата звернення: 02.05.2026).
- 31.Пашенко К. Нормативне гарантування оцінки доказів в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 2. С. 37-46.
- 32.Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF>.
- 33.Предмет доказування в адміністративному судочинстві: від захисту приватної особи до правового нігілізму. Із досвіду практикуючих юристів / упоряд. адвокатами АО «КМ Партнери». Київ : Консалтинг, 2016. 48 с.
- 34.Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих

- її місцевостях, де введено воєнний стан : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 груд. 2021 р. №1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF> (дата звернення: 04.05.2026).
35. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.05.2026).
36. Про узагальнення судової практики розгляду справ про адміністративні правопорушення в умовах воєнного стану : лист Верховного Суду від 14.11.2022 р. URL: [court.gov.ua](https://court.gov.ua) (дата звернення: 04.05.2026).
37. Рекуненко Т. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 169-173.
38. Самонова В.В. Джерела доказів в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 202-204.
39. Стоцький Р. Оцінка доказів суб'єктами доказування в адміністративному судочинстві. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 520–523.
40. Стоян А.В. Інструменти оцінювання доказів в адміністративному процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 3 (27). С. 90-102.
41. Сьоміна В. А. Належність, допустимість, достовірність та достатність доказів в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 4. С. 48-50.
42. Шкребець Д. В. Дослідження доказів як етап процесу доказування в цивільному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2017. №1. С. 178-182.
43. Штих О. В. Аналіз значення доказування в справах про адміністративне правопорушення. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 73-79.
44. Ярмачі Х. П. Докази в справах про адміністративні правопорушення та їх оцінка. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 4. С. 116-120.